

Оксана Плахотнюк

ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО МОВНОГО ПОРТФОЛІО В ІНШОМОВНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Проблеми пошуку ефективних технологій формування іншомовних компетентностей є особливо актуальними на сучасному етапі. Стаття досліджує шляхи та ефективність використання Європейського мовного портфоліо як одного з основних інструментів впровадження компетентнісного підходу в іншомовне навчання студентів економічних спеціальностей.

Ключові слова: Європейське мовне портфоліо, компетентнісний підхід, технологія впровадження ЄМП.

The problems of seeking the most effective technologies of forming foreign languages competence are especially important nowadays. The article examines the ways and effectiveness of using the European language Portfolio as one of the main instruments of introduction the competence approach in to the studying of economics students.

Key words: European Language Portfolio, competence approach, technology of integration of ELP into teaching process.

На сучасному етапі Європа стає багатонаціональним та багатомовним цілим, де для нормальної адаптації до умов життя справді необхідним стає знання різних мов. Це є особливо важливим, коли спеціаліст пропонує свої здібності на міжнародному ринку праці. Проблеми пошуку ефективних технологій формування іншомовних компетентностей, а саме:

- самостійно вчитися;
- підвищувати свою кваліфікацію;
- давати швидко оцінку ситуаціям і водночас уміти оцінювати свої можливості;
- бути здатним швидко адаптуватися до життєвих або трудових умов, які постійно змінюються і стають в цих умовах особливо актуальними.

Виходячи з реалій сьогодення, в Україні протягом останніх років у навчальний процес впроваджується учнівський мовний портфель (портфоліо), метою якого є навчити учнів самостійно вчитися, критично мислити, прагнути до самопізнання і самореалізації особистості.

Проект Європейського мовного портфоліо (ЄМП) вже 9 років розробляється в Європі і є результатом багаторічної роботи експертів країн-учасниць Ради Європи, зокрема й представників України, над різними ас-

пектами проблем удосконалення викладання та вивчення іноземних мов. В «Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти» сформульовано основні положення сучасного підходу до вивчення іноземних мов, запропоновано єдину методичну термінологію та опис системи рівнів володіння мовами, що вивчаються. До речі, в Раді Європи існує вже 37 національних варіантів мовного портфоліо. Тобто кожна країна має можливість підготувати власне мовне портфоліо, виходячи із національних та освітянських особливостей. Україна теж планує увійти до Європейського мовного простору із вітчизняною моделлю мовного портфоліо.

Вже розроблено пілотний проект українського варіанту ЄМП для учнів основної та старшої школи. Цей проект почав використовуватися деякими учнями та вчителями. Їх досвід та досвід використання ЄМП в різних країнах Європи дає змогу зробити висновок про те, що ЄМП – це інноваційна технологія, яка потребує вивчення та творчого підходу.

Потрібно дослідити шляхи використання та ефективність впровадження ЄМП у іншомовне навчання у вищій школі.

Метою статті є дослідити шляхи інтеграції Європейського мовного портфоліо у формування іншомовних компетентностей студентів економічних спеціальностей та його роль у підвищенні ефективності процесу викладання та вивчення іноземних мов.

Питанням розробки та впровадження мовного портфоліо займалися ряд іноземних авторів, а саме David Little, Radka Perclova, Francis Goullier, а також національний експерт проекту «Європейське мовне портфоліо» в Україні Оксана Карп'юк. Нею розроблено методичний посібник, в якому українською мовою наведено опис цілей, змісту і структури Портфоліо, методичних прийомів і видів діяльності для формування необхідних учнівських навичок та умінь для роботи з ЄМП. Однак проблема інтеграції ЄМП в навчальний процес потребує поглибленого дослідження, систематизації та теоретичного узагальнення.

Можна сказати, що ЄМП – це уніфіковані вимоги до оцінки рівня мовного розвитку і одночасно особистий документ учня, з яким він працює кілька років і який складається з:

- Мовного паспорту (для записів про досягнуті рівні володіння мовами);
- Мовної біографії (частина, яку учень заповнює самостійно, плануючи власну іншомовну діяльність);
- Мого дос'є (у якому зберігаються зразки робіт учня, що слугуватимуть доказом досягнутого рівня умінь використовувати та розуміти іноземну мову).

Загальноєвропейські рівні володіння мовою є базовими для ЄМП. Вони забезпечують основу для учнівського самооцінювання та слугують матеріалом для постановки навчальних цілей. Шкали для самооцінювання відповідно до рівнів мовленнєвих умінь є центральними для структури і

функцій ЄМП.

Таким чином, використовуючи ЄМП у своєму іншомовному навчанні студенти не тільки знайомляться із загальноєвропейськими рівнями володіння мовою, а й на практиці вчать працювати з ними – займаючись, з одного боку, плануванням власної діяльності із визначенням конкретних цілей, з другого – самооцінюванням, яке є результатом ефективної учнівської рефлексії власного процесу навчання мови. Отже, за допомогою ЄМП спрощується процедура впровадження європейських стандартів оцінювання учнів, в тому числі під час формуючого чи підсумкового тестування, які здійснюються відповідно до Загальноєвропейських рівневих стандартів.

Будучи практичною реалізацією загальноєвропейської концепції компетентнісного підходу до навчання, ЄМП виконує ряд соціальних, педагогічних та інформаційних функцій, а саме:

- впроваджує в практику перспективну освітню ідеологію в сфері іноземних мов;
- розвиває і підтримує мотивацію кожної людини до вивчення мов протягом усього життя;
- забезпечує того, хто вивчає мови, надійним і доступним інструментом для визначення своїх досягнень в оволодінні іноземними мовами, подальшого вдосконалення своїх знань та умінь;
- дає вчителю можливість об'єктивно оцінити свою викладацьку діяльність і внести в неї корективи;
- забезпечує соціальну мобільність в рамках єдиної Європи.

Роботу з мовним портфоліо ми почали минулого року зі студентами I курсу спеціальності «Туризм», які вивчають німецьку мову як другу іноземну.

Як будь-яке нововведення, впровадження роботи з ЄМП потребує багато зусиль викладача на початковому етапі. Оскільки йдеться про нову освітню ідеологію, постає питання: з чого розпочати, а точніше: в яких напрямках розгорнути діяльність викладачу і в якій послідовності.

Керуючись доступною науково-методичною літературою ми виділили наступні кроки у впровадженні ЄМП у навчальний процес:

1. Формування навичок студентської рефлексії.
2. Знайомство з ЄМП.
3. Формування навичок постановки цілей за допомогою дескрипторів.
4. Формування навичок і розвиток умінь планування студентами власної навчальної діяльності.
5. Поступове впровадження само оцінювання.
6. Підтримка самостійної студентської роботи з ЄМП.

Крок 1.

Перед знайомством з ЄМП, ми просили студентів написати короткий текст німецькою мовою «Яким студентом щодо німецької мови я

є?» Спочатку вони дібрали по три прикметники, які відобразили їх найбільш сильні і найбільш слабкі риси щодо вивчення німецької мови. Потім вони перерахували по 3 види робіт, які, на заняттях мови, на їх думку, є найбільш корисними. Закінчивши текст реченнями про те, що вони роблять найкраще («Ich lese und übersetze am liebsten», «Ich spiele Dialoge gern», «Ich mag neue Vokabeln studieren (lernen)»). Після написання студенти обговорювали написане, задаючи один одному наступні питання: «Wie studierst du?», «Was für ein Student bist du?», «Welche Arbeitarten magst du am liebsten» «Was magst du im Deutschunterricht machen?». Після обговорення студенти перевіряють написане і у великих групах складають список робіт, яким вони надають перевагу. Домашнім завданням при цьому було написати невеличке повідомлення про те, що може робити кожний студент. Наприклад: «Я можу розповісти про себе і своїх близьких», «Я можу розпитати...», «Я можу зрозуміти», «Я можу написати листа» і т.д.

Крок 2.

Знайомство з ЄМП відбувалось у вигляді презентації. Викладач підкреслив, що ЄМП є особистим документом учня і роздав студентам пробні зразки портфоліо. Для зразка було продемонстровано зразок ЄМП, заповнений самим викладачем. Важливість постійної, регулярної роботи з ЄМП було підкреслено, коли студентам задали запитання: Щоб ви хотіли побачити в портфоліо, якби були роботодавцем? Які риси працівника, на вашу думку, є найкориснішими? Як їх найкраще представити в ЄМП? Студентам запропонували навести щонайменше 3 ситуації, в яких вони могли б продемонструвати свої портфоліо. При цьому всі вислови іноземною мовою співвідносилися зі шкалою самооцінки. Далі у групі проходила дискусія про те, як можна буде поліпшувати іншомовні навички і уміння (вдома, при перегляді відеофільмів, телепередач, спілкуванні через Інтернет, при спілкуванні з іноземцями). Домашнім завданням було оформити постер з пропозиціями, як краще використовувати своє портфоліо, щоб покращити своє навчання.

Крок 3.

Робота з дескрипторами у постановці навчальних цілей починається з перегляду існуючих навчальних програм, викладачем.

Потрібно було замінити формулювання завдань у програмі твердженням «Я можу»... із загально-європейської оціночної шкали. Потім нами було складено таблицю з п'яти рядів (для слухання, читання, діалогічного мовлення, монологічного мовлення та письма) з однієї колонки для кожного з рівнів майстерності (A1, A2) та (B1, B2). Перед тим, як почати кожен тему чи кожний розділ підручника, необхідно переглянути його і зазначити на шкалі комунікативні навички, знання граматичних явищ та лексики. Це допоможе поєднати підручник з комунікативними цілями і інтегрувати ЄМП у процес навчання.

Перед початком вивчення теми треба обговорити зі своїми студента-

ми, що вони будуть робити та допомогти їм сформулювати завдання твердженням «Я можу...». Бажано обговорити всі кроки на шляху до виконання завдання. Рекомендуємо ці кроки унаочнити на постері, який буде постійно знаходитися в навчальній аудиторії і записувати біля виконаних завдань імена студентів. Взагалі планувати роботу на початку теми можна зі студентами, пропонуючи їм переглянути розділ і визначити мету їхнього учіння за допомогою кількох тверджень «Я можу». По завершенню вивчення теми (розділу) можна обговорити в невеликих групах (3–4 особи) як добре було виконано завдання.

В якості домашнього завдання можна запропонувати студентам прочитати оповідання на вивчену тему і підготувати на його основі 2 види діяльності: один – на змісті прочитаного (плакат, вікторина, гра, діалог, коротка вистава чи інсценізація), а другий – на формі (лексико-граматичні вправи). Треба попередити студентів, що свої завдання їм потрібно буде презентувати.

Крок 4.

Увага на планування власної навчальної діяльності звертається при перевірці домашнього завдання. Перед презентацією викладач попросив студентів описати свій процес підготовки. Це перекладає відповідальність з викладача на студентів, заохочує їх здійснювати процес рефлексії свого навчання. Для того, щоб допомогти студентам взяти на себе більшу відповідальність за своє навчання, їм було поставлено наступні запитання:

- Чому ми це вивчаємо?
- Як ми це вивчаємо?
- Наскільки успішним є наше навчання?
- Що ми збираємось робити далі?

Підкреслюємо, що ці запитання їм треба ставити якомога частіше, особливо на початку теми і привчати студентів ставити ці запитання перед собою перед виконанням будь-якого завдання.

На нашу думку, ефективними прийомами навчання плануванню свого власного учіння є:

- накопичування і використання банку навчальних матеріалів, приготовлених удома;
- дозвіл вибирати собі партнерів;
- дозвіл вибирати собі навчальні види діяльності;
- пропозиція ставити одне одному оцінки;
- робота в парах і групах;
- пропозиції ефективних прийомів навчання.

Домашнім завданням на цьому етапі було продумати, що студенти можуть чи збираються покласти у своє досье (підписані листівки, листи, ессе, проекти, аудіо- чи відеопродукцію, списки прочитаних оповідань, дипломи, сертифікати і т.д.).

Крок 5.

Пошук ефективних видів діяльності спочатку готується викладачем і вимагає аналізу його власної діяльності. Нами було складено список тих прийомів та видів робіт, які ми найчастіше використовували на заняттях. Потім проводилося анкетування студентів з метою виявлення найефективніших форм роботи. Студенти вважали найбільш творчими і цікавими видами роботи інсценізації та проектні роботи, найскладнішими підготовку власних навчальних матеріалів з теми. Необхідно підкреслити, що формування учнівської автономії у навчанні є найважливішим і для вчителя. Так, ми пропонували підготувати власні домашні завдання парам студентів, зазначивши перед цим, що перед цим необхідно ставити навчальну мету, співвідносячи її з дескриптором у таблиці оцінювання.

Всі домашні завдання, які студенти створювали один для одного, зберігаються в «Банку домашніх завдань», який знаходиться у навчальній аудиторії у доступному місці.

В якості домашнього завдання на даному етапі може бути запропонована підготовка запитань до інтерв'ю з носієм мови або написання звіту після інтерв'ю з носієм мови.

Крок 6.

Впровадження самооцінювання потрібно здійснювати поступово, починаючи з самооцінки своєї роботи в парах та групах. Ми пропонували студентам писати свою самооцінку, а викладач вносив свої коментарі. Сюди ж входили і індивідуальні бесіди зі студентами.

На цьому етапі можна використовувати Біографію ЄМП. Наприклад, коли студенти заповнюють свою мовну Біографію, слід звернути їх увагу на цілі, які вони ставили на початку вивчення теми чи розділу і попросити співвіднести заплановане із виконаним.

Проведений аналіз свідчить, що різні розділи ЄМП – Мовний паспорт, Мовна біографія та Мовне дос'є можна використовувати на різних етапах учіння (навчання) іноземних мов:

- перед вивченням нової теми з метою показати студентам, чого вони можуть навчитися;
- під час перевірки домашнього завдання;
- на заключному етапі роботи над темою;
- після презентації творчої роботи і т.д.

Отже, робота з ЄМП вимагає від вчителя значної підготовки до процесу учіння. Перш за все, йому потрібно усвідомити, що, згідно з концепцією ЄМП, головною діючою особою навчального процесу є учень. Основний вид діяльності учня – це навчальна діяльність. Завдання педагога – навчити учня (студента) бачити цілі і діяти у відповідності до цієї цілі, обирати необхідний спосіб досягнення своєї діяльності.

Ми вважаємо, що ЄМП формує всі ці компоненти. Крім того, він вчить не лише свідомо ставитися до процесу вивчення іноземних мов, й ставити цілі і визначати стратегію власного життя, тобто вчить брати від-

повідальність за своє власне життя, спонукає бути активним і в кінці кінців сприяє вихованню успішної особистості. Ось у чому, на нашу думку, інноваційність ЄМП і тому його необхідно інтегрувати в іншомовне навчання студентів вищої школи.

Робота з ЄМП розвиває професійні і людські якості самого педагога шляхом підтримки постійного зворотнього зв'язку з його учнями.

Звичайно, необхідно підтримувати використання студентами ЄМП різними способами. Тому подальше дослідження планується провести у напрямі вивчення мотивуючої ролі різних прийомів і видів робіт при інтеграції ЄМП у іншомовне навчання студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Школа майбутнього: Європейське Мовне Портфоліо. Методичний посібник (укладач Карп'юк О.Д.) – Тернопіль: Лібра Терра, 2008.
2. David Little, Radka Perclova. The European Language Portfolio: a guide for teachers and teacher trainers. Council of Europe. – Strasbourg, 2003.
3. European Language Portfolio. Council of Europe. – Strasbourg, 1997.
4. Francis Goullier. Council of Europe Tools for Language Teaching: Common European Framework and Portfolios. – Paris, 2007.
5. Objectives for Foreign Language Learning. – Strasbourg, 1986.
6. www.coe.int/portfolio.
7. www.cilt.org.uk/elp.htm
8. www.nacell.org.uk/elp.htm
9. www.eelp.gap.it